

Steen Würtz

SDI og stabilitet: som at cykle i regnvejlr med paraply*

Siden Præsident Reagans lancering af Det Strategiske Forsvarsinitiativ, SDI, i 1983, har denne vision om et skjold mod ballistiske kernevåbenmissiler i stigende grad domineret den sikkerhedspolitiske debat. Hvor diskussionen i 1983/84 fokuserede på tekniske og økonomiske aspekter, blev opmærksomheden i 1985/86 drejet over på de strategiske implikationer og hvordan stjernekrigsprogrammet ville influere på våbenkontrolforhandlingerne. Artiklen analyserer SDIs indflydelse på afskrækkelsen og den strategiske stabilitet mellem USA og USSR og forsøger derefter ud fra et mere dynamisk perspektiv at vurdere, om stabiliteten kan opretholdes under en omstillingsproces fra en offensiv til en defensiv domineret verden. Afslutningsvis bliver nogle hovedtendenser i den amerikanske stabilitetsdebat kort fremdraget.

Indledning

USA og USSR genoptog våbenkontrolforhandlingerne i januar 1985 efter et år uden forhandlinger. Et af de tre forhandlingsområder beskæftiger sig med rummet og defensive våben, de to andre med henholdsvis mellemdistancevåben og strategiske systemer. Amerikanerne gav oprindeligt udtryk for, at formålet med at tale om »det strategiske forsvarsinitiativ«, SDI, eller populært »Stjernekrigsprogrammet«, var at opdrage russerne til at værdsætte et nyt defensivt baseret regime, ikke at bortforhandle SDI-programmet. Sovjet fastholdt over for dette det nyttesløse i overhovedet at forhandle hvis, SDI-programmet fortsatte, og insisterede på et forbud mod forskning i stjernekrigsteknologier ud fra en snæver tolkning af Anti-Ballistisk-Missilaftalen (ABM) fra 1972.

Efter halvandet års kompromisløs dødvande i forhandlingerne i Geneve, krydret med bekymrede opfordringer til USA fra dets Nato-allierede om at overholde ABM-aftalen – og SALT II for den sags skyld, skete der endelig noget på topmødet i Reykjavik i oktober 1986 mellem Reagan og Gorbatjov. Der blev forhandlet om SDI, idet russerne antydede, at de ville tillade forskning i SDI, medens amerikanerne for deres part ville pålægge sig visse begrænsninger i SDI-indsatsen (Mendelsohn, 1986: 8). Inden det endelige sammenbrud i forhandlingerne forårsaget af grundlæggende uenighed om SDI-programmet og tolkningen af ABM-aftalen var man øjensynligt nået langt i reduktionen af antallet af kernevåben under en fremtidig aftale.

Men hvad er formålet med SDI, udover at presse russerne i en forhandlings-situation? Præsident Reagans vision blev præsenteret den 23. marts 1983:

»Tænk hvis frie mennesker kunne leve trygt i vished om, at deres sikkerhed ikke afhang af truslen om øjeblikkelig amerikansk gengældelse for at afskrække et sovjetisk angreb, men at vi kunne afskære og ødelægge strategiske ballistiske missiler før de nåede vort eller vore allieredes områder?« (Reagan, 1985: 369)

Steen Würtz

SDI og stabilitet: som at cykle i regnvejlr med paraply*

Siden Præsident Reagans lancering af Det Strategiske Forsvarsinitiativ, SDI, i 1983, har denne vision om et skjold mod ballistiske kernevåbenmissiler i stigende grad domineret den sikkerhedspolitiske debat. Hvor diskussionen i 1983/84 fokuserede på tekniske og økonomiske aspekter, blev opmærksomheden i 1985/86 drejet over på de strategiske implikationer og hvordan stjernekrigsprogrammet ville influere på våbenkontrolforhandlingerne. Artiklen analyserer SDIs indflydelse på afskrækkelsen og den strategiske stabilitet mellem USA og USSR og forsøger derefter ud fra et mere dynamisk perspektiv at vurdere, om stabiliteten kan opretholdes under en omstillingsproces fra en offensiv til en defensiv domineret verden. Afslutningsvis bliver nogle hovedtendenser i den amerikanske stabilitetsdebat kort fremdraget.

Indledning

USA og USSR genoptog våbenkontrolforhandlingerne i januar 1985 efter et år uden forhandlinger. Et af de tre forhandlingsområder beskæftiger sig med rummet og defensive våben, de to andre med henholdsvis mellemdistancevåben og strategiske systemer. Amerikanerne gav oprindeligt udtryk for, at formålet med at tale om »det strategiske forsvarsinitiativ«, SDI, eller populært »Stjernekrigsprogrammet«, var at opdrage russerne til at værdsætte et nyt defensivt baseret regime, ikke at bortforhandle SDI-programmet. Sovjet fastholdt over for dette det nyttesløse i overhovedet at forhandle hvis, SDI-programmet fortsatte, og insisterede på et forbud mod forskning i stjernekrigsteknologier ud fra en snæver tolkning af Anti-Ballistisk-Missilaftalen (ABM) fra 1972.

Efter halvandet års kompromisløs dødvande i forhandlingerne i Geneve, krydret med bekymrede opfordringer til USA fra dets Nato-allierede om at overholde ABM-aftalen – og SALT II for den sags skyld, skete der endelig noget på topmødet i Reykjavik i oktober 1986 mellem Reagan og Gorbatjov. Der blev forhandlet om SDI, idet russerne antydede, at de ville tillade forskning i SDI, medens amerikanerne for deres part ville pålægge sig visse begrænsninger i SDI-indsatsen (Mendelsohn, 1986: 8). Inden det endelige sammenbrud i forhandlingerne forårsaget af grundlæggende uenighed om SDI-programmet og tolkningen af ABM-aftalen var man øjensynligt nået langt i reduktionen af antallet af kernevåben under en fremtidig aftale.

Men hvad er formålet med SDI, udover at presse russerne i en forhandlings-situation? Præsident Reagans vision blev præsenteret den 23. marts 1983:

»Tænk hvis frie mennesker kunne leve trygt i vished om, at deres sikkerhed ikke afhang af truslen om øjeblikkelig amerikansk gengældelse for at afskrække et sovjetisk angreb, men at vi kunne afskære og ødelægge strategiske ballistiske missiler før de nåede vort eller vore allieredes områder?« (Reagan, 1985: 369)

Trods senere angreb er denne ambitiøse vision stadig magtfuld; at gøre kernevåbnene ubrugelige og uvirksomme. Hvis talen tages for pålydende, er det en revolutionær erklæring, der, hvis gennemført, vil ændre det offensive kernevåbenregime, som har hersket siden 1945. Det nuværende regime vil ændres fra afskrækkelse baseret på en gensidig gidselsituation med sikret ødelæggelse (MAD) til gensidig sikret overlevelse (MAS) – et skjold over befolkningen.

Talen og det efterfølgende direktiv medførte, at der blev nedsat en række komiteer (Hafner, 1985: 90-107) med den opgave at undersøge såvel tekniske som strategiske implikationer ved etableringen af et sådant forsvar mod ballistiske missiler. Initiativet og komiteresultaterne førte til, at forsvarsminister Weinberger i januar 1984 oprettede et koordinerende organ til implementering af visionen, kaldet SDIO – Strategic Defense Initiative Office, der i første fase skulle lægge vægten på forskning og udvikling (R&D).

SDIO behandler alle aspekter af strategisk forsvar, men især forsvaret mod interkontinentale missiler, ICBM, og ubådsbaserede missiler, SLBM, strategiske systemer med flyvetider på henholdsvis 25-30 minutter og 12-15 minutter. Ideen er at kunne bekæmpe disse missiler i 3-4 omgange eller lag, først og fremmest under affyringsfasen, dernæst under mellemløbet, hvor de frigjorte sprænghoveder og eventuelle attrapper befinder sig i rummet og endelig under de sidste ca. 5 minutter inden sprænghovederne rammer målene (Bethe et al., 1984: 30-53).

Målsætningerne for SDI-programmet er nævnt i en rapport fra det amerikanske Forsvarsministerium til Kongressen i 1985 som værende at styrke afskrækkelsen, at styrke den strategiske stabilitet, at øge sikkerheden for USA og dets Allierede, og endelig at eliminere truslen fra ballistiske missiler (DoD, 1985: 7).

Disse mål er indbyrdes modstridende. Elimineres truslen fra de ballistiske missiler, vil mulighederne for at afskrække aggression være begrænset til krydsermissiler og bombefly samt konventionel afskrækkelse, der ikke nødvendigvis styrker den strategiske stabilitet. Endvidere kan man spørge, hvordan strategisk stabilitet harmonerer med øget sikkerhed for USA og dets allierede, hvis den ene blok øger sin sikkerhed på bekostning af den anden blok. Balance opfattes traditionelt som en forudsætning for stabilitet i det internationale system, et dogme der blev understreget i Camp David aftalen i december 1984 mellem Præsident Reagan og Premierminister Thatcher. Det første af fire punkter i aftalen lyder: »USA og Vestens mål er ikke at opnå overlegenhed, men at opretholde balance under indtryk af udviklingen i Sovjetunionen« (Howe, 1985: 88).

Formålet med denne artikel er at analysere, hvordan SDI kan tænkes at influere på afskrækkelse og stabilitet i en verden, hvor den gensidigt sikrede ødelæggelses-evne – MAD – stadigvæk er gældende, men dog udfordres. Udgangspunktet er det militærstrategiske forhold mellem USA og USSR uden hensyn til alliancesystemer. Kan SDI styrke afskrækkelsen og stabiliteten som Pentagon har lovet den amerikanske Kongres?

Afskrækkelse og stabilitet

Det erklærede mål for SDI er i første omgang at kunne effektivisere den eksisterende amerikanske afskrækkelsesstrategi og først senere overgå til en anden type

strategi, jfr. tidligere. »Militær afskrækkelse er simpelt hen den proces, hvorunder en potentiel fjende bliver overbevist om, at det ikke kan betale sig for ham at anvende militær magt mod én« (Harvard Nuclear Study Group, 1983: 32). Heraf udspringer den basale afskrækkelse, at afskrække B fra at angribe A direkte, og den udvidede afskrækkelse, at afskrække B fra at angribe en af As allierede.

Det er vigtigt at skelne mellem det at være i stand til at afskrække gennem afstraffelse, hvor A kun er sikker, hvis B overtales til ikke at angribe, og det at have evnen til at forsvare sig selv, hvor A er sikker, uanset hvad B gør med sine militære styrker. Den dominerende anvendelse af begrebet »deterrence«, (afskrækkelse) som værende relateret offensiven og derved de langtrækkende strategiske våben, opfanger ikke denne nuance. Begrebet »dissuading«, det at overtale til »at lade være«, er en mere præcis fællesbetegnelse for afskrækkelse gennem forsvar, »defense« og angreb, »deterrence«. Den centrale forudsætning for stabilitet opfattes traditionelt som værende en (perfekt) mulighed for at kunne forsvare sig selv uden samtidig at true andre. Dette er visionen bag det strategiske forsvarsinitiativ som det oprindeligt blev lanceret af Præsident Reagan, en opprioritering af forsvar på bekostning af det andet ben, evnen til at afskrække gennem truslen om at angribe. Imidlertid fastholdes den sædvanlige brug af afskrækkelsesbegrebet i det følgende, men sondringen er frugtbar at have in mente.

De vigtigste elementer i afskrækkelsesbegrebet kan opsummeres i målsætning, middel og de deraf følgende antagelser. Det er As målsætning at undgå et militært angreb fra B. Midlet er, at A retter trusler mod B om militær gengældelse i tilfælde af et angreb fra denne, en trussel om afstraffelse snarere end evnen til at kunne forsvare sig.

Der ligger følgende antagelser bag dette. For det første overvejer B at angribe A, hvis lejligheden byder sig. Hvad USAs eller USSRs reelle hensigter er, udsættes ofte for megen spekulation gennem opbygning af gensidige fjendebilleder, der ofte fokuserer på en slutning fra militær evne eller mulighed til reel hensigt.¹ Den anden forudsætning bag afskrækkelse som begreb er, at Bs beslutninger kan påvirkes af A. A skal ikke være i tvivl om, hvad B anser for at være en uacceptabel handling, der vil kunne effektuere afskrækkelsesapparatet, hvilket kræver en evne til at signalere, hvor denne grænse går. En tredje antagelse, der præger nutiden, er, at A – og B – har en »andenslagskapacitet«, dvs. at hver part, selv efter at have modtaget et omfattende angreb, er i stand til at tilføje angriberen uacceptable ødelæggelser. Snævert forbundet hermed er antagelsen, at As afskrækkelse er troværdig, et særligt problem for enhver kernevåbenstrategi. En femte og sidste antagelse bag stabil afskrækkelse er, at B ikke føler sig direkte truet af et overraskende militært angreb fra A (Morgan, 1977).

Når begge sider har en overbevisning om, at de har en sikker andenslagsevne, eksisterer der en strategisk stabilitet mellem disse, baseret på gensidig erkendelse af sårbarhed.

Denne traditionelle »minimums«-udlægning af afskrækkelse og stabilitet har imidlertid indbygget et troværdighedsproblem. Foretager for eksempel B et begrænset kernevåbenangreb på nogle af As militære anlæg, kan A efterfølgende vælge enten at gengælde angrebet eller ikke at foretage sig noget på det strategiske

niveau. Svarer A igen, opstår risikoen for eskalation til gensidig selvmord, for hvad er et »begrænset svar«. Rationelt vælger A den anden mulighed, og afskrækkelsen har derved svigtet sin mission, idet B kunne angribe omkostningsfrit.

Dette troværdighedsproblem, at afskrækkelsen ikke er »spilbar«, kan man forsøge at løse på flere måder. Den mest nærliggende er at signalere et vist skær af vanvid til modparten for at overbevise denne om, at beslutningsprocessen ikke nødvendigvis vil være rationel. Et andet alternativ er at operere med disse begrænsede kernevåbensscenarier og understrege dette i sin styrkeopstilling og på det deklatoriske område; warfightings elementet i den amerikanske Counter-vailing strategi fra 1980 er et eksempel på denne mulighed. Dette kræver naturligvis, at forudsætningen om påvirkelighed er opfyldt, dvs. at A og B anvender de samme spilleregler for, hvad der er »begrænset«. Og endelig, hvis man ikke tror på, at den anden følger de samme regler, kan man søge at nægte denne muligheden for gengældelse, eller acceptere et givet ødelæggelsesniveau hos en selv for at kunne »vinde« (war-winning).

Stabilitet bliver i denne sidste war-winning sammenhæng udmøntet i, at den ene erkender den andens overlegenhed på alle områder og derved afskrækkes fra at true dennes førerstilling i modsætning til den nuværende situation med lige sikkerhed eller rettere gensidig sårbarhed.

Definitionsmæssigt har stabilitet med andre ord ikke nødvendigvis noget med balance eller paritet på det kernevåbenstrategiske område at gøre. En militær ligevægt mellem to parter kan blive undermineret af politisk ustabilitet, mens det modsatte er set lige så ofte gennem historiens forløb. Ligeledes er det nødvendigt af fastslå, at »strategisk stabilitet« mellem USA og USSR ikke er garanti for stabilitet på det regionale område, eksempelvis i Europa.

Efter således at have erkendt stabilitetsbegrebets brede betydning, vil den snævrere version – stabilitet relateret til en sikker andenslagsevne – blive anvendt i det følgende.

Idealet?

Den gensidig sikrede ødelæggelse – MAD som en kendsgerning hvis afskrækkelsen svigter – er baseret på, at begge parter A og B har så usårlige strategiske styrker, at den ene vil kunne tilføje den anden uacceptable ødelæggelser under alle forhold. Normalt sondres der mellem en første- og andenslagsevne. Med førsteslagsevne forstås, at den ene part ved et overraskelsesangreb med kernevåben har mulighed for at udslutte modstanderens kernevåben – eller store dele heraf (counterforce), således at denne ikke kan slå igen. Andenslagsevne vil sige, at modstanderen kan slå igen (retaliation) og derved påføre angriberen uacceptable ødelæggelser af dennes befolkning (countervalue). MAD er med andre ord befolkningens sårbarhed kombineret med andenslagsstyrkens usårlighed; befolkningen holdes så at sige som gidsler. Galtung (1984: 83ff.) har opstillet en simpel ligning for dette forhold: Land As ødelæggelsesevne ÷ Land Bs usårlighed = Land As ødelæggelsesevne ÷ Land As usårlighed.

MADs »ideal« for førsteslagsstyrken er, at den er præcis og godt beskyttet under slutfasen, dvs. har stor gennemtrængningsevne, men den behøver ikke at

være beskyttet i startfasen. Det, der karakteriserer andenslagsstyrken, er derimod usårlighed under startfasen, at kravet til præcision er mindre, og ødelæggelsespotentialer er stort.

Denne sondring mellem en første- og andenslagsstyrke rubricerer de landbase-rede missiler – de såkaldte interkontinentale ballistiske missiler, ICBM, primært som counterforce våben, medens de ubådsbaserede missiler, SLBM, er ideelle i countervaluerollen, dvs. anvendt mod befolkningscentre.

Baserer man sin kernevåbenstrategi på den »rene minimumsafskrækkelse« – MAD som doktrin – vil man uvilkårligt fokusere på andenslagsstyrkens usårlighed. De russiske og amerikanske ubåde udrustet med SLBMere opfattes imidlertid som værende relativt sikre, trods visse forbedringer i antiubådskrigsførelsen, ASW (Garwin:1983). Deraf følger, at man ikke har grund til at bekymre sig om, hvordan afskrækkelsen og stabiliteten har det.

Førsteslagsstyrkens eventuelle sårbarhed bliver derimod mere interessant, hvis man baserer sin afskrækkelse på muligheden for begrænsede optioner som gensvar, eller ønsker at kunne gennemføre en kirurgisk afvæbning af den andens slagstyrke for at kunne reducere skaderne hos sig selv (forkøb). En sådan afskrækkelsesstrategi er mere afhængig af usårbare kommando-, kontrol-, kommunikations- og efterretningssystemer, C³I end den »rene« MAD tankegang, der ikke beskæftiger sig med styrede, begrænsede slag. Førsteslagsstyrkens og C³I-systemernes sårbarhed kan reduceres gennem mobilitet, spredning, forstærkede installationer til disse, en »launch-on-warning« policy for ICBMerne (Edwards, 1986: 75) og endelig et ballistisk missilforsvarssystem, BMD eller kombinationer af ovennævnte.

At sikre de interkontinentale ballistiske missiler ved at deployere et punktfor-svar om disse, udfordrer ikke den »rene« MAD-tankegang og derved det stabilitetsbegreb, der anvendes her. Men det er usikkert, hvordan et forsvar af C³I-systemerne vil kunne påvirke denne norm, da dette i høj grad er afhængigt, af de opgaver, der påregnes udført via disse systemer. Er det at fremme koordineringen af et angreb på modpartens gengældelsesstyrke, eller har C³I systemerne en rolle i et egentligt befolkningsforsvar, udfordres MAD som værdinorm. Derimod vil et C³I forsvar med opgave at fastholde evnen til gengældelse ikke stride mod stabiliteten, baseret på MAD som værdinorm og grundvilkår.

Jo mere effektivt et befolkningsforsvar bliver, jo sværere bliver det at håndtere Galtungs ligning. Hvordan sikres stabiliteten, når MAD undermineres, og hvor ligger denne grænse, hvor befolkningens forventede sårbarhed er så lav, at gidsel-situationen ophæves til fordel for Reagans MAS, den gensidige sikkerhed? Hvordan sikres stabiliteten under en sådan overgang, og bliver slutresultatet at foretrække fremfor den nuværende situation?

SDI og stabiliteten under MAD

Den følgende analyse vil hovedsagelig tage udgangspunkt i symmetriske situationer mellem USA og USSR, hvor begge deployerer systemer af samme art, gående fra det begrænsede ballistiske missilforsvar i form af et punktfor-svar til det mere omfattende områdeforsvar, hvor befolkningen delvist beskyttes.

Beskyttelse af interkontinentale ballistiske missiler, ICBM

Det er et generelt argument fra SDI-tilhængerens side, at de amerikanske kernevåbenstyrker i aftagende grad er i stand til at underbygge countervailingstrategiens understregning af gengældelse og intentionen om at kunne hindre et russisk førsteslag ved et såkaldt forebyggende angreb på centrale militære installationer, som de landbaserede interkontinentale missiler og kommando- og kontrolcentre, C³I i USSR. Dertil kræves en usårlig, præcis missilstyrke, og i den forbindelse fremhæves de landbaserede missilers særlige fortrin fremfor de ubådsbaserede i form af større præcision og hurtigere og sikrere kommunikationslinier til missilområderne. ICBMerne bliver imidlertid mere og mere sårbare på grund af Sovjets opbygning af en tilsvarende præcis slagstyrke, hvor de interkontinentale russiske missiler SS-18 og SS-19 fremhæves. Derfor skal de amerikanske ICBMer og vigtige C³I-centraller forsvares via en etablering af punktforsvar om disse, hævder fortalere for SDI (Freedman, 1986: 246).

En amerikansk beregning viser (Schilling, 1981), at USSR havde en teoretisk evne til at ødelægge 91 pct. af de amerikanske ICBMer i et slag med 210 SS-18ere, dvs. 18 pct. af det totale amerikanske arsenal. Omvendt ville USA ved affyringen af 550 Minuteman III ICBMer mod de tilsvarende russiske kunne ødelægge ca. 39 pct. af USSRs totale kapacitet. På grund af bedre beskyttelse af de amerikanske ICBM, gennem hærkning af missilsiloer mm., anslås tabet af Minuteman III missiler under et tilsvarende scenario i 1985 at være 80 pct., altså en mindre sårbarhed. Denne sårbarhed vil under visse betingelser, hævdes det, tilskynde USSR til at affyre et forebyggende angreb mod de landbaserede amerikanske styrker, og selv hvis USSR ikke skulle have denne hensigt, vil bevidstheden om evnen til at kunne ødelægge en stor del af de amerikanske missiler kunne anvendes i afpresningsøjemed over for USA eller dets allierede.

Scowcroftkommissionens rapport fra april 1983 (Clausen, 1986) gjorde imidlertid op med denne forestilling om høj sårbarhed. For at hindre de amerikanske bombefly i at gå i luften, må Sovjet anvende et våben, der meget hurtigt kan nå sit mål, dvs. ubådsaffyrede missiler (SLBM). Disse missiler er dog ikke nøjagtige nok til at kunne ødelægge de landbaserede amerikanske missiler i hærkede siloer, der må engageres af de russiske ICBMer med en flyvetid på ca. 30 minutter. Heraf følger, at affyrer USSR de landbaserede og de ubådsbaserede missiler samtidig, vil sprænghovederne fra SLBMerne detonere 15 minutter før ICBMerne når frem, dvs. den amerikanske gengældelsesstyrke i form af Minuteman II&III kan nå at blive afsendt (launch-under-attack). Afsendes de russiske ICBMer og SLBMerne, så de ankommer samtidig, giver det bombeflyene tid til at komme op. Koncentrationen mod et ben i triaden, ICBM, SLBM og bombefly, svækker med andre ord effektiviteten af bekæmpelsen af de to andre.

Kommissionen anbefalede, at USA efterhånden skulle gå fra de tunge ICBMer med mange sprænghoveder til små ICBMer med et enkelt sprænghoved »der sandsynligvis vil inkludere en placering på rullende materiel« (Scowcroft, 1983). Midgetman-missilet blev fremført som en løsning på længere sigt, men kommissionen fastholdt alligevel en anbefaling af opstillingen af 100 nye tunge og stationære MX »Peacekeeper« missiler, primært af politiske årsager. En

opgivelse af projektet ville blive opfattet som et tegn på svaghed og derved ikke tvinge Sovjet til »reelle forhandlinger«. Et andet politisk argument for MX var hensynet til de allierede, der i 1983 stod over for en »modernisering« på mellem-distanceområdet med Pershing II og krydsermissiler.

Scowcroftkommissionens Midgetman-konklusion blev modtaget positivt af den amerikanske Kongres, og forslaget blev knyttet sammen med bevillingerne til MX-programmet. Da MX oprindeligt blev præsenteret som et mobilt, overlevelsesdygtigt missil, var et af argumenterne, at dets deployering ville tilskynde USSR »to go mobile as well« (Rumsfeld, 1977: 72) og derved reducere fordelene ved at slå først for begge parter.

Et alternativ eller supplement til de mobile missiler er, at man opstiller et punktforsvar for at sikre de faste ICBMere. Den amerikanske general Toomay (1985: 223) vil eksempelvis gå med både livrem og seler. Efter at have konstateret, at det godt kan være, ICBMerne ikke er særligt sårbare nu, men »det kan de blive«, fastslår generalen, at der bør handles i tide; dvs. ABM-systemer om de silobaserede ICBMere og mobile følgesvende til Midgetman, når den dukker op.

Beskyttelse af kommando-, kontrol-, kommunikations-, og efterretningssystemer

C³I systemer er ofte nævnt som en opgave for et jordbaseret punktforsvar. I denne mere beskedne udgave af SDI-projektet er det i første række beskyttelse af kommandocentraler på jorden, der fokuseres på. Fortalerne for et forsvar af disse installationer hævder, at dette styrker afskrækkelsen, fordi man herved opretholder muligheden for kontrol med kernevåbene i forsøget på at styre en krisesituation.

Modargumentet falder i to dele. En russisk leder må formodes at se en klar sammenhæng mellem det at angribe disse installationer mere eller mindre begrænset og sandsynligheden for et omfattende amerikansk gensvar, fordi den teoretiske mulighed for en »behersket« reaktion går fløjten uden C³I-systemer. Et isoleret russisk angreb på C³I synes ikke fordelagtigt, men vil i givet fald blive kombineret med et mere omfattende angreb på for eksempel ICBMere og andre militære anlæg. Den anden indvendig mod rationalet for punktforsvar er, at der er så få vigtige centre – ca. 100 stykker (Ball, 1983) – at en beslutsom angriber vil kunne overmande et BMD-system på trods af en koncentration af forsvaret omkring disse i en såkaldt preferentialopstilling, en prioriteret deployering.

I den udstrækning, USSR har tiltro til succes ved et angreb på de interkontinentale amerikanske missiler og C³I installationer, vil selv et relativt beskedent forsvar dog reducere denne tiltro og derved styrke afskrækkelsen og stabiliteten. Men et tilsvarende sovjetisk punktforsvar vil kunne ramme enkelte af de amerikanske spræghoveder, der ellers ville have ramt USSR uden et BMD-system. Dette skal med andre ord holdes op mod fordelene ved at kunne sikre flere ICBMere og C³I-centre, den sædvanlige konkurrence mellem defensiven og offensiven. USSR har størsteparten af dens slagstyrke på land med 39 pct. af spræghovederne placeret på ICBMere, mod amerikanernes 18-19 pct. (Sipri, 1985), hvorved man kan hævde, at USSR får en relativ større fordel ved gensidig udstationering af anti-missilforsvar omkring disse styrker.

Fastholdes Scowcroftkommissionens argument, at ICBMernes sårbarhed ikke er noget større problem for den amerikanske gengældelsesstyrkes troværdighed, vil opstillingen af et amerikansk missilforsvar ikke afgørende tilføje en eventuel russisk aggressor yderligere usikkerhed under en planlægning af et førsteslag; chancen for »succes« er ringe selv uden BMD. De to andre ben i den amerikanske kernevåbentriade, bombeflyene og ubådsmisserne, er så relative usårlige, at de mere eller mindre opvejer den sårbarhed, som forbindes med de interkontinentale missiler.

Garanti mod begrænsede angreb

Et tredje hovedargument for et begrænset missilforsvar er, at et sådant dog vil kunne bekæmpe et mindre russisk angreb og derved styrke afskrækkelsen. Et sådant forsvar »vil tvinge Sovjetunionen til radikalt at forøge omfanget af sit angreb. Det vil begrænse eller fjerne Sovjetunionens tro på, at den kunne opnå formålet med sit angreb og samtidig kontrollere faren for et storstilet angreb«, siger Hoffmannrapporten (Clausen, 1986: 69).

En vis beskyttelse kan hæve denne tærskel og derved overbevise en angriber om umuligheden i at holde angrebet på et begrænset niveau; hvor meget skal der til for at slå sig igennem skjoldet og opfattes angrebet som værende af begrænset omfang? Men spørgsmålet er for det første, om Sovjet har disse teorier om at indsatte kernevåben begrænset og selektivt: »Konceptet om at en begrænset kernevåbenkrig opfattes som værende uanvendelig i Sovjets militære teori, idet det er umuligt i praksis at holde en kernevåbenkrig indenfor på forhånd etablerede grænser«, står der i Sovjets *Military Encyclopedia*, (1983).

En anden pointe er, at et tilsvarende russisk BMD-forsvar bringer USAs evne til at begrænse anvendelsen af kernevåben i tvivl. Trinnet i den såkaldte eskalationsstige i NATOs overordnede strategi om det fleksible gensvar i form af for eksempel en begrænset anvendelse af kernevåben som svar på en russisk konventionel invasion af Vesteuropa, vil herved blive savet over. Mod dette kan fremføres, at et sådant »behersket« svar kan rettes mod en eller flere byer, der ikke forsvares (demonstrationsskud).

Tendenserne i ovennævnte peger ikke på, at det begrænsede punktforsvar styrker stabiliteten. De landbaserede ICBMere er i forvejen relativt sikre i de hærdede siloer, og de øvrige ben i triaden sikrer USA og USSR en fortsat gensidig ødelæggelsesevne. Med hensyn til afskrækkelsen er der to modsatrettede tendenser. På den ene side undermineres afskrækkelsens troværdighed – dvs. spilbarhed, jfr. tidligere – da et svar på et begrænset angreb i en BMD-verden må rettes mod befolkningsområder, med heraf følgende fare for en hurtig eskalation. På den anden side kan denne eskalationsfare afskrække fra at angribe begrænset i første omgang.

Nettoeffekten af et begrænset BMD-system på stabilitet og afskrækkelse er herved minimal, forudsat at beslutningstageren ikke opfatter ICBMernes eventuelle sårbarhed som et væsentligt problem. I modsat fald vil et BMD-system give beslutningstageren større sikkerhed for, at han ikke mister disse missiler, før han kan nå at anvende dem (»use-them-or-lose-them«-nervøsitet).

Stabilitet – fra absolut til relativ term?

Hvad nu hvis et mere omfattende BMD-system opstilles i form af et områdeforsvar, dækkende udvalgte militære installationer og byer?

Usikkerhed og afskrækkelse

Alt andet lige vil strategiske planlæggere møde endnu større usikkerhed end de gør nu under det nuværende MAD-regime. Det er fortalernes argument, at denne forøgede usikkerhed for et angrebs »succes« styrker afskrækkelsen.

Ved en symmetrisk opstilling af BMD vil en angriber stå over for usikkerheden både vedrørende angrebets effektivitet (gennemtrængeligheden) og effekten af modstanderens gengældelse (effektiviteten af eget skjold).

Angriberens villighed til »at tage chancen« bestemmer i høj grad, hvordan denne usikkerhed påvirker afskrækkelsen. En konservativ beslutningstager vil overvurdere modstanderens BMD-kapacitet og undervurdere eget BMDs effektivitet, ergo styrkes afskrækkelsen (Gray, 1984a: 232). Omvendt svækkes afskrækkelsen, hvis beslutningstageren er mere »optimistisk« med hensyn til eget BMD, samtidig med at modstanderens forsvar undervurderes (Glaser, 1985: 36).

Usikkerhedsmonentet får især betydning, hvor knappe kernevåben skal fordeles over mange militære mål, men den teknologi, der opereres med under punkt- og områdeforsvar kan forholdsvis nemt overmandes, nedslides, så angriberen kan forvente det ønskede resultat. Der er dog et »men« her; opstiller forsvareren et såkaldt preferential-forsvar, dvs. at han vælger at koncentrere BMD-opstillingen omkring nogle på forhånd udvalgte militære installationer eller byer, ved angriberen ikke, hvilke siloer eller byområder, der forsvares. Angriberen er derfor nødt til at koncentrere flere sprænghoveder over målene, ifald disse skulle være forsvaret. Dette preferentialforsvar synes specielt anvendeligt i forbindelse med det her beskrevne punkt- og områdeforsvar, men er forsvaret derimod fuldt dækkende, dvs. lidt over alt, har angriberen mulighed for at udvælge målområder og så koncentrere ilden mod disse og herved nedslide BMD-systemet som nævnt tidligere.

Kobles preferential-forsvaret på førnævnte betragtninger om en konservativ versus en optimistisk beslutningstager, synes en sådan BMD-prioritering at styrke afskrækkelsen, idet selv den optimistiske bliver tvunget til at indregne muligheden for et stærkt lokalt forsvar i sine betragtninger. Problemet for forsvareren er så, hvad denne anser for værdifuldt at forsvare.

Endelig kan der for det tredje anføres, at den potentielle angriber, som beskrevet tidligere, møder så megen usikkerhed i beslutningsprocessen, at han afskrækkes fra at angribe selv uden et BMD-system.

Belønning for forkøbsslag

Beslutningen om at foretage et forkøbsslag i en presset situation afhænger af, hvordan »omkostningerne« ved at blive ramt først forholder sig til det at blive ramt som nummer to. Hvis modstanderen som nu har en sikker ødelæggelsesevne i form af en usårlig slagstyrke, er der ringe tilskyndelse for den rationelle beslutningstager til at slå til: angriberen får naturligvis ram på en del af den andens misiler, men ikke nok til at hindre egen udslettelse.

Problemet opstår imidlertid ved gensidig opstilling af områdeforsvar. Modsat nu vil anvendelse af førsteslag give angriberen et begrundet håb om at overkomme modpartens BMD og derved påregne at ramme nogle ICBMere, samtidig med at angriberens områdeforsvar så efterfølgende får færre sprænghoveder at bekæmpe, når den angrebne sender sit svar afsted. I den værst tænkelige situation kunne parterne forbinde det at overleve med det at slå først.

Udvikler områdeforsvaret sig over mod det perfekte befolkningsforsvar, tenderer stabiliteten igen at blive styrket. Denne situation sikrer ICBMere og C³I-systemerne fuldstændig usårlighed, og derved er der ingen fordel ved at gennemføre et førsteslag (forkøb) mod disse under en krise. Dette modsvarer dog af en anden tendens; efterhånden som områdeforsvaret raffineres, bliver dette i højere grad afhængig af rumbaserede BMD-systemer i det lagdelte forsvar. Dette rumbaserede forsvarssystem, suppleret med satellitter, er overordentligt sårbart overfor angreb; sårbarheden forskubbes så at sige fra landjorden ud i rummet.

Forskudt sårbarhed

En afskrækkelsesstrategi med vægt på relativt simple gengældelsesmuligheder, vil sandsynligvis kunne gennemføres uden større afhængighed af satellitter. Derimod vil en strategi, der forudsætter muligheden for en længerevarende, kontrolleret kernevåbenkrig (warfighting, eller spilbar afskrækkelse), være afhængig af at kunne flytte enheder, eller at kunne vurdere effekten af det første slag mod den anden; skal der hældes mere ud? (shoot-look-shoot). Dette kræver intakte varslingsystemer og satellitter, selv efter en reaktion fra modparten.

En række forbedringer indenfor C³I afføder visse stabilitetsbetragtninger. På den ene side er de stabiliserende; et sikkert, eller sikrere, globalt kommunikationssystem, der kan hjælpe en præsident eller en generalsekretær til at afslutte en krise eller krig hurtigere. Modsat kan det også friste politiske ledere og strateger til at tro, de kan udkæmpe og kontrollere en sådan krig, hvilket trækker i destabiliserende retning.

De rumbaserede BMD-systemer underminerer muligheden for kontrol yderligere, idet disse kan anvendes i ASAT-rollen, dvs. som »dræbersatellitter« eller som supplement til egentlige anti-satellitvåben (ASAT). Under en krise eller krig fremstår modpartens C³I satellitter og den rumbaserede del af BMD-systemet som fristende mål, da en ødelæggelse af den andens rumgrej efterfølgende giver initiativtageren bedre styringsmuligheder (spacedenial).

Under en krise, hvor den ene kontinuerligt forventer, at den anden vil angribe, vil incitamentet til at slå først med ASAT stige, især for den part, der er mest afhængig af sine satellitter. Fordelen ved at slå først istedet for at vente er stor, idet man ellers risikerer at blive afvæbnet defensivt; et pres for »use-or-lose« kan opstå, og kernevåbene vil blive indsat tidligere end ellers for at drage nytte af satellitterne og BMD-grejet.

Denne høje sårbarhed medfører den nærliggende slutning, at et effektivt BMD-system – givet det kan opbygges – kræver fuld kontrol over rummet, med andre ord: kun den ene part kan have et sådant effektivt skjold. Som nævnt er en sådan asymmetri ikke nødvendigvis stabil. Parallellen med den blinde mand,

som slår vildt om sig med stokken, er beskrivende for den fare for hurtig eskalation, der hersker under en konflikt i en BMD-verden.

Konkluderende må det slås fast, at et BMD-system kun marginalt gennem en preferential opstilling vil kunne styrke afskrækkelsen, forudsat at der opereres med en konservativ beslutningstager. Derimod trues stabiliteten efterhånden, som et BMD-system udvikler sig henimod et 100 pct. effektivt befolkningsforsvar, i særdeleshed under kriser, hvor det at slå først belønnes.

Hvor ligger den grænse, hvor MAD udfordres? En Robert McNamara fastlægger dette ødelæggelseskriterium til, at USA i et gengældelsesangreb skulle kunne ødelægge 25 pct. af den russiske befolkning og 50 pct. af industrien, medens Gray accepterer 20 millioner dræbte amerikanere i forbindelse med en udveksling af kernevåben. Men hvad er »nok« for at opnå disse tal?

Hvis lige store tab for begge parter imidlertid antages at være et ufordelagtigt udfald og derved afskrækkende, er det særdeles afgørende for stabiliteten, at parterne besidder en countervalue/andenslags kapacitet, der stort set er ens (Glaser, 1984: 104) for at bevare balancen i Galtungs ligning. Den gensidigt garanterede ødelæggelse, en absolut term, ændres til kravet om lige ødelæggelsesevne, en relativ term; med andre ord, så øges kravet til lighed (Petersen, 1969: 120) og dermed kravet om fuld information om BMD-systemernes effektivitet og andenslagsstyrkens ødelæggelseskapacitet hos begge parter.

Fra MAD til MAS - stabil overgang?

Analysen viser, at det er muligt at opretholde afskrækkelsen og stabiliteten under en blanding af offensive og defensive systemer, så længe MAD ikke udfordres. Hvis BMD-systemet imidlertid udvikler sig til et egentligt befolkningsforsvar, bliver stabiliteten mere »delikat«, idet en lige ødelæggelsesevne bliver en forudsætning. Denne stabilitet er ikke særlig robust overfor ændringer i ødelæggelsesevnen.

Våbenkapløb?

Vil en omstilling fra det nuværende offensive regime til en defensiv domineret verden forstærke våbenkapløbet således, at styrkemålene for en ny defensiv balance bliver vanskelig at fastsætte?

Den traditionelle SDI-kritiske holdning, repræsenteret ved for eksempel Bundy, Kennan, McNamara, Smith (1984) og Clausen (1986: 71-77) er, at Sovjet kontinuerligt vil søge at sikre sin ødelæggelseskapacitet som en art garanti i det tilfælde, hvor dets eget BMD svigter eller bliver overvældet gennem en nedslidning. Da Sovjet og USA samtidig vil tilstræbe en effektiv gennemtrængningsevne og forsvar, vil et dobbeltsidigt våbenkapløb på offensive og defensive systemer kunne tænkes uden et naturligt mætningspunkt. MAD som styrkemålskriterium kan trods alt give en indikation af, hvornår »overkill«-situationen indtræder.

SDI-fortalerne har det modsatte standpunkt (Payne, 1986). Ved at vende »aktion-reaktions«-teorien på hovedet mener disse at kunne vise en sovjetisk tilskyndelse til at skære i offensiven, efterhånden som USA opstiller et BMD-system. Payne opfatter eksempelvis de sovjetiske SS-18 og 19 ICBMere som ha-

vende en skadebegrænsnings rolle, hvoraf følger, at Sovjet kan demontere disse, når rollen overtages af et tilsvarende russisk BMD-system.

Men forudsætningerne for et sådant defensivt kapløb er talrige, først og fremmest om begge parter kan se en fordel i en defensiv balance, men også om det kan betale sig. Er »cost-effectiveness«-udgift-udbytte forholdet i defensivens favør afstedkommer dette, at modstanderen ikke kan forøge sine offensive styrker for et beløb mindre end, hvad det koster at imødegå denne ekstra trussel (Freedman, 1986: 256). Imidlertid har denne ratio hidtil været i offensivens favør. Schlesinger (1985: 6-7) hævder 1:5 til fordel for offensiven, og at forholdet 1:3 først kan nås gennem etableringen af det første lag i »skjoldet« – det rumbaserede startfaseforsvar, hvor der er mest »smæk for skillingerne«.

Trods visse tekniske fremskridt inden for SDI-programmet, står McNamara's ord fra slutningen af 1960erne stadig til troende: »Any attempt on our part to reduce damage to ourselves...would put strong pressure on the Soviets to strive for offsetting improvements in their deterrent forces« (Stockton, 1986: 21). Et amerikansk – og russisk – forsvar kan omgås ved hjælp af aktive og passive foranstaltninger som for eksempel at opstille flere missiler og sprænghoveder, brug af atrapper, chaff til forvirring af radarer og aktiv bekæmpelse af BMD-systemer med anti-satellitvåben, ASAT. Andre foranstaltninger i offensivens favør er forskning og udvikling inden for strategiske bombefly, »stealthteknologi« – snigerteknologi (Friedman, 1985; 122-127) og lavtgående krydsermissiler.

En tredje forudsætning bag Paynes argument er god vilje og nøje samarbejde mellem de to supermagter under og efter en omstillingsfase. Om parterne derved kan undgå konservative styrkemålskriterier, dvs. en generel overvurdering af modstanderens BMD-system og undervurdering af ens eget system grundet den store usikkerhed, der er påhæftet disse forsvarssystemer, er mere tvivlsomt.

MAS

Som fastslået tidligere, så har selv marginale ændringer i offensivens gennemtrængningsevne større betydning jo lavere ødelæggelsesniveauet forudses at blive, når MAD situationen ændres til noget, der ligner Reagans MAS. Som Glaser konstaterer (1984: 98), så er vanskelighederne ved at vedligeholde et »perfekt« forsvar langt større end det at udvikle forsvaret i første omgang grundet offensivens gode muligheder.

For det første skal et »perfekt« forsvar vedligeholdes og tilpasses kontinuerligt for at modgå modpartens eventuelle forsøg på at omgå skjoldet. Incitamentet er, at selv et lille gennembrud i offensiven, så for eksempel 10-20 sprænghoveder kan gå igennem, giver den aktive part både en absolut og en relativ fordel, og en tilskyndelse til at slå først inden hullet lukkes, vil kunne opstå. Under det nugældende regime – den gensidigt sikrede ødelæggelsesevne (MAD) som vilkår – vil en tilføjelse på 20-100 nye sprænghoveder ikke afgørende ændre situationen til fordel for den part, der forøger sit potentiale. MAD fremstår således robust over for selv forholdsvis asymmetriske situationer mellem supermagterne.

Endvidere vil der under det defensive alternativ kunne opstå en tilskyndelse til at forbedre, ikke afskaffe, det offensive potentiale som en art garanti i det tilfælde,

hvor den ene ikke kan udligne den andens forsøg på at omgå skjoldet ved at »lappe« hullet. Problemet er, at modparten ikke med sikkerhed kan vide, om en offensiv foranstaltning er for at udligne et opstået hul i eget skjold eller et forsøg på at erhverve sig fordele over for den andens forsvar. Denne mangel på robusthed over for forandringer, modsat nu, kan skærpe konkurrencen mellem offensive og defensive systemer.

Et tredje problem ved det fuldt dækkende, effektive befolkningsforsvar er, at det er reaktivt, dvs. skjoldet tager kontinuerligt imod med fare for nedslidning. En forsvarer mister herved initiativet, idet angriberen vælger tid, sted, mængden og arten af det indsatte angreb, og et sådant forsvar får herved de samme skavanker som det debatterede defensive konventionelle hi-tech territorialforsvar².

Overgang

Overgangsperiodens specielle stabilitetsproblemer er kun blevet sporadisk behandlet. Hvor om alting er, så gælder de samme betragtninger her som under den føromtalte defensive balance. Kravet til en stabil overgang må for det første være en sikret ødelæggelsesevne, dvs. lige countervaluekapacitet og usårlige offensive styrker for at modvirke incitamentet for forkøbsslag under kriser (Wilkening, 1987: 161).

Payne og Grays (1984) løsningsforslag til at sikre stabiliteten drejer sig først og fremmest om, hvordan USA kan sikre sig offensive styrker, men beskæftiger sig ikke med, hvordan lige countervaluekapacitet sikres. Andre fokuserer på »defense protected build down«, hvor de offensive våben afvikles, efterhånden som de defensive systemer deployeres; et alternativ til traditionel rustningskontrol under fastholdelse af en minimumsafskrækkelse. Også dette forslag mangler overvejelser over, hvordan en lige ødelæggelsesevne fastlægges, når MAD udfordres.

Konklusion

Analysen har vist, at opretholdelsen af MAD som vilkår synes afgørende for, om stabiliteten kan opretholdes på det strategiske niveau mellem de to supermagter.

Det mindre ambitiøse punktforsvar af ICBMere og C³I-systemer kan styrke stabiliteten i det omfang, disse installationer opfattes som sårbare, medens et BMD-system har en minimal effekt på afskrækkelsen. Det mere omfattende forsvar kan styrke afskrækkelsen, hvis det deployeres i en preferential opstilling, men stabiliteten trues, efterhånden som missilforsvaret bliver mere afhængigt af de raffinerede, men sårbare rumbaserede dele. Et 100 pct. eller næsten 100 pct. effektivt befolkningsforsvar opfylder kravet om usårlige offensive styrker, men mangler MADs robusthed over for ændringer i den nødvendige, lige countervaluekapacitet.

Oveni dette skal lægges de problemer en omstillingsfase afstedkommer, og hvordan påvirkes den regionale stabilitet? Regional stabilitet er ikke behandlet i denne sammenhæng, men vil for eksempel et fuldt dækkende, effektivt missilforsvar suppleret med luft- og civilforsvar gøre konventionel krig i Europa mere sandsynlig? Hvad med lande uden for »skjoldet«, og kan det lagdelte forsvar vedligeholdes?

Den bredere teoretiske konklusion er, at missilforsvar ikke er en udvej for at undslippe afskrækkelsesregimet; evnen til stadigvæk at kunne angribe den anden vil ikke afskaffe frygten for krig. For det andet; jo mere man forsøger at forbedre krigsudfaldet, jo mere sandsynligt bliver krig. Dvs. jo mere man vil styrke sin egen afskrækkelses troværdighed, desto mere svækker man troværdigheden af den andens afskrækkelse, hvilket er destabiliserende, specielt under kriser.

Pentagons erklærede målsætninger om at ville »styrke afskrækkelsen og den strategiske stabilitet« ved hjælp af SDI, er uforenlige i det lange løb.

Fra strategisk til politisk stabilitet?

»Hvis det var muligt fra den ene dag til den anden at sætte et fuldt effektivt, usårligt forsvar op mod kernevåben, ville der næppe være nogle alvorlige indvendinger mod dette«, skrev den SDI-kritiske gruppe Union of Concerned Scientists i 1984 (1984: 153). SDI-tilhængernes umiddelbare reaktion var efterfølgende: »Lad os så prøve om det kan lade sig gøre« (Neild, 1985). Argumenterne er typiske for den periode, hvor de blev fremsat. Hvor SDI-diskussionen i 1983/84 først og fremmest drejede sig om de tekniske og økonomiske muligheder for at gennemføre programmet, blev opmærksomheden fra sidst i 1985 drejet over mod, hvilke implikationer, et BMD-program i en given udformning ville have for afskrækkelsen og stabiliteten.

»Stabilitet« og »Paritet« blev knæsat med ABM-aftalen og SALT I i november 1972. ABM-aftalen er den legale garanti for andenslagsevnen, og SALT I fastlagde grov paritet som styrkemål mellem supermagterne. Medens amerikanerne bekymrede sig om paritet og afskrækkelsens troværdighed op gennem 1970erne og de tidlige 1980ere (Schlesingerdoktrinen, 1974 og PD-59 Countervailing, 1980), var der ingen, der beskæftigede sig med, hvordan »stabiliteten« havde det. Det var først, da SDI-debatten for alvor fik momentum i 1985, at visse uafhængige studier og kongresrapporter kom med nogle sporadiske tanker om, hvad der ville ske med »stabiliteten«, hvis den legale garant for andenslagsevnen blev ophævet. I forlængelse heraf blev det relevant at undersøge, hvor meget man kunne styrke afskrækkelsen, uden at det gik ud over stabiliteten.

Der kan groft sagt iagttages tre tendenser i den amerikanske debat, hver især relateret til den forståelse af »afskrækkelse«, som indledningsvis blev omtalt. »Minimumsafskrækkelses«-kredsen ser intet behov for SDI i nogen form, da kredsen først og fremmest koncentrerer sig om andenslagsstyrkens usårlighed og iøvrigt typisk forbinder afskrækkelsens troværdighed med et stærkt konventionelt forsvar. At bedre stabiliteten er snævert sammenknyttet med »defense-build-down« i våbenkontrolaftaler med Sovjet, hvor tillid og verificerbare arrangementer sikrer forholdet mellem USA og USSR. På den modsatte fløj hos »warwinning-afskrækkelses« revisionisterne er der ikke nogen sammenhæng mellem det at styrke den amerikanske afskrækkelses troværdighed gennem SDI og et integreret luft- og civilforsvar og det stabilitetsbegreb, der er anvendt i denne analyse. Som for eksempel Hoffman skriver (1985: 21): »Russerne ved de kan leve i situationen med amerikansk nuklear overlegenhed uden nogen alvorlig frygt for aggression fra USAs side, da de forhen har prøvet dette« (i 1950erne og de tidlige 1960ere).

Det nuværende amerikanske »warfightings«-afskrækkelses regime, nedlagt i countervailingstrategien, falder mellem de to førnævnte yderpunkter. Efter at forsvarsminister Weinberger var omkring »prevail« – at vinde – og præsident Reagan luftede ideen om begrænset krig i Europa i starten af administrationens første 4-års periode, synes der nu fra officiel amerikansk side igen at være større forståelse for »lige fælles sikkerhed«; at der er en vis overgrænse for, hvor troværdig den amerikanske afskrækkelse kan gøres uden, at stabiliteten ryger.

Fælles for alle tre tendenser i den amerikanske debat er, at de alle mere eller mindre eksplicit erkender nødvendigheden af et tæt samarbejde med USSR, hvis der skal etableres en stabil situation på et lavere ødelæggelsesniveau. Jo mere »delikat« den strategiske stabilitet bliver, når MAD udfordres, jo større bliver kravet til samarbejdet mellem USA og USSR (Edwards, 1986: 56). Et er, at et nyt regime kræver verificerbare aftaler for at sikre ens ødelæggelsesevne; noget andet er den omfattende revision af den gensidige perception, der vil blive nødvendig for at sikre stabiliteten under en overgang, hvor der er en uigennemskuelig blanding af offensive og defensive systemer. En sådan proces vil derfor kræve en politisk omstilling, før den strategiske kan finde sted.

Selv »war-winning« strategierne, der traditionelt er fjendtlige over for våbenkontrol og russerne i særdeleshed, får pludselig et helt andet tonefald, når de argumenterer for, hvordan stabiliteten skal sikres under overgangen.

Den amerikanske Kongres og europæerne har fungeret som vagthunde over ABM-aftalen og dermed grundlaget for den nuværende strategiske stabilitet. Ifølge den almindelige tolkning er afprøvning og deployering af såkaldte eksotiske våben, for eksempel partikel- eller laservåben, forbudt i rummet (Faurby, 1986: 121-127), hvorimod den bredere tolkning, som dele af Pentagon og SDI-fortalerne støtter, ikke lægger disse begrænsninger på SDI-programmet. Selvom Reagan-administrationen indtil videre holder sig til den almindelige tolkning, har man luftet muligheden for en tillægsprotokol til ABM-aftalen, der tillader rumforsøg med særligt udvalgte komponenter efter nærmere aftale med russerne. Imidlertid er der grænser for, hvor »eksotiske« disse forsøg kan udvikle sig, da Kongressen gentagne gange har skåret i bevillingerne til SDI.

SDI bragte øjensynlig russerne tilbage til forhandlingsbordet i første omgang, men som de seneste måneder har vist, så kan russerne og amerikanerne tale reel nedrustning uden først at have været omkring den ustabile omvej, der hedder et deployeret BMD-system. De europæiske regeringer følger nervøse med fra sidelinien og gør, hvad de kan for at hindre, at kernevåbene gøres »ubrugelige og unyttige«, medens de vesteuropæiske fredsbevægelser må revidere stereotyperne over, hvem der er »de gode« og hvem der er »de onde« i international politik.

Noter

* Tak til Ib Faurby, Lawrence Freedman, Hans-Henrik Holm og Jakob Kyndal.

1. Denne synsvinkel koncentrerer sig typisk om den militære trussel. *Soviet Military Power*, DoD (1985) og det russiske modstykke, *Whence to Peace*, SU (1984), er markante eksempler herpå og

- er som sådanne medvirkende til våbenkapløbets dynamik. Vedrørende den psykologiske dimension, for eksempel autismebegrebet, se D. Senghaas, (1972: 37-50). For en mere strukturalistisk tilgang, se Halliday (1983: 105-133) eller Wolfe (1980: 31).
2. Parallellen går videre. Både SDI og de forskellige modeller for defensivt forsvar er yderst teknologifikserede og behandler kun en del af sikkerhedsproblemet; SDI kun forsvaret mod ballistiske missiler, defensivt forsvar kun det landmilitære forsvar. Begge defensive modeller forudsætter, at modparten vil etablere den samme forsvarsform og ikke tage tekniske eller taktiske modforholdsregler. SDI i dets rene form taler om teknologioverførelser og en »opdragelse« af russerne til det nye defensive regime, medens defensivt forsvar forudsætter en kædereaktion af defensive omstillinger; først Danmark, dernæst Vesttyskland og siden følger Østeuropa trop, idet truslen fra Vest forsvinder. Denne aktions-reaktions idé holdes frem på bekostning af andre drivkræfter bag oprustningen og formuleringen af staters sikkerhedspolitik, drivkræfter der i alle andre sammenhænge får den fulde opmærksomhed for eksempel på den danske venstrefløj. Begge idéer kan ses som værende isolationistiske, SDI som en garant for »Fortress America«, defensivt forsvar som det ikke-integrerede, decentrale nationale forsvar. Der er naturligvis også forskelle mellem de to.

Litteratur

- Ball, D. (1981). »Can Nuclear War be controlled?«, *Adelphi Papers* no. 169.
- Ball, D. (1983). »Targeting for Strategic Defense«, *Adelphi Papers* no. 185.
- Bethe, H. et al. (1984). »Rumbaseret forsvar mod ballistiske missiler«, pp.30-53 i Ib Faurby (red.).
- Bulkeley, R. (1986). »Star Wars: Are the Russians Winning«, *Coalition against Star Wars, discussion Paper no. 2*, November.
- Bulkeley, R. (1986). »RAF Fylingdales and the ABM Treaty«, *Coalition against Star Wars, discussion Paper no. 1*, November.
- Bundy, M. et al. (1984). »The Presidents choice: Star Wars or Arms Control«, *Foreign Affairs*, Winter 1984/85, pp.264-278.
- Carter, A.B. & Schwartz (ed.) (1984). *Ballistic Missile Defense*, Washington D. C., Brookings Institution.
- Clausen, P. (1986). »SDI – et projekt, der søger en mission«, pp.54-83 i Ib Faurby (red.).
- DoD (1985). Department of Defense, *Report to the Congress on the Strategic Defense Initiative*.
- Edwards, A.J.C. (1986). *Nuclear Weapons, The balance of Terror, the quest for Peace*, London: Mac-Millan.
- Faurby, Ib (red.) (1986). *Drøm eller mareridt*, Århus: SNU, Politica.
- Freedman, L.D. (1983). *The Evolution of Nuclear Strategy*, London: IISS.
- Freedman, L.D. (1986). *The Price of Peace: Living with the Nuclear Dilemma*, London: Firethorn Press.
- Friedman (1985). »Stealthtechnology, SDI and the Cruise Missile«, *Military Technology*, no. 10 pp.122-127.
- Galtung, J. (1984). *There are alternatives!*, Spokesman.
- Garwin, R. (1983). »Will Strategic Submarines be vulnerable«, *International Security*, Summer 1985.
- Glaser, C. (1984). »Why Even Good Defenses May Be Bad«, *International Security*, vol. 9, no. 2 Fall 1984, pp.92-123.
- Glaser, C. (1985). »Do we want the Missile Defense we can build?«, *International Security*, vol. 10 no. 1, Summer 1985.
- Gray, C. (1979). »Nuclear Strategy: The case for a Theory of Victory«, *International Security*, no. 1, Summer 1979, pp.54-87.
- Gray, C. (1982). *Strategic Studies and Public Policy*, Kentucky University Press.
- Gray, C. (1984). I Carter & Schwartz (ed.).
- Gray, C. (1984). »Deterrence, Arms Control and the Defense Transition«, *Orbis*, vol. 28, no. 2 Summer, pp.227-239.

- er som sådanne medvirkende til våbenkapløbets dynamik. Vedrørende den psykologiske dimension, for eksempel autismebegrebet, se D. Senghaas, (1972: 37-50). For en mere strukturalistisk tilgang, se Halliday (1983: 105-133) eller Wolfe (1980: 31).
2. Parallellen går videre. Både SDI og de forskellige modeller for defensivt forsvar er yderst teknologifikserede og behandler kun en del af sikkerhedsproblemet; SDI kun forsvaret mod ballistiske missiler, defensivt forsvar kun det landmilitære forsvar. Begge defensive modeller forudsætter, at modparten vil etablere den samme forsvarsform og ikke tage tekniske eller taktiske modforholdsregler. SDI i dets rene form taler om teknologioverførelser og en »opdragelse« af russerne til det nye defensive regime, medens defensivt forsvar forudsætter en kædereaktion af defensive omstillinger; først Danmark, dernæst Vesttyskland og siden følger Østeuropa trop, idet truslen fra Vest forsvinder. Denne aktions-reaktions idé holdes frem på bekostning af andre drivkræfter bag oprustningen og formuleringen af staters sikkerhedspolitik, drivkræfter der i alle andre sammenhænge får den fulde opmærksomhed for eksempel på den danske venstrefløj. Begge idéer kan ses som værende isolationistiske, SDI som en garant for »Fortress America«, defensivt forsvar som det ikke-integrerede, decentrale nationale forsvar. Der er naturligvis også forskelle mellem de to.

Litteratur

- Ball, D. (1981). »Can Nuclear War be controlled?«, *Adelphi Papers* no. 169.
- Ball, D. (1983). »Targeting for Strategic Defense«, *Adelphi Papers* no. 185.
- Bethe, H. et al. (1984). »Rumbaseret forsvar mod ballistiske missiler«, pp.30-53 i Ib Faurby (red.).
- Bulkeley, R. (1986). »Star Wars: Are the Russians Winning«, *Coalition against Star Wars, discussion Paper no. 2*, November.
- Bulkeley, R. (1986). »RAF Fylingdales and the ABM Treaty«, *Coalition against Star Wars, discussion Paper no. 1*, November.
- Bundy, M. et al. (1984). »The Presidents choice: Star Wars or Arms Control«, *Foreign Affairs*, Winter 1984/85, pp.264-278.
- Carter, A.B. & Schwartz (ed.) (1984). *Ballistic Missile Defense*, Washington D. C., Brookings Institution.
- Clausen, P. (1986). »SDI – et projekt, der søger en mission«, pp.54-83 i Ib Faurby (red.).
- DoD (1985). Department of Defense, *Report to the Congress on the Strategic Defense Initiative*.
- Edwards, A.J.C. (1986). *Nuclear Weapons, The balance of Terror, the quest for Peace*, London: Mac-Millan.
- Faurby, Ib (red.) (1986). *Drøm eller mareridt*, Århus: SNU, Politica.
- Freedman, L.D. (1983). *The Evolution of Nuclear Strategy*, London: IISS.
- Freedman, L.D. (1986). *The Price of Peace: Living with the Nuclear Dilemma*, London: Firethorn Press.
- Friedman (1985). »Stealthtechnology, SDI and the Cruise Missile«, *Military Technology*, no. 10 pp.122-127.
- Galtung, J. (1984). *There are alternatives!*, Spokesman.
- Garwin, R. (1983). »Will Strategic Submarines be vulnerable«, *International Security*, Summer 1985.
- Glaser, C. (1984). »Why Even Good Defenses May Be Bad«, *International Security*, vol. 9, no. 2 Fall 1984, pp.92-123.
- Glaser, C. (1985). »Do we want the Missile Defense we can build?«, *International Security*, vol. 10 no. 1, Summer 1985.
- Gray, C. (1979). »Nuclear Strategy: The case for a Theory of Victory«, *International Security*, no. 1, Summer 1979, pp.54-87.
- Gray, C. (1982). *Strategic Studies and Public Policy*, Kentucky University Press.
- Gray, C. (1984). I Carter & Schwartz (ed.).
- Gray, C. (1984). »Deterrence, Arms Control and the Defense Transition«, *Orbis*, vol. 28, no. 2 Summer, pp.227-239.

- Gray and Payne (1984). »The Defense Transition«, *Foreign Affairs*, Spring.
- Hafner, D. (1985). »Assessing the Presidents Vision: The Fletcher, Miller and Hoffman Panels«, *Dædalus*, vol. 114, no. 2 Spring 1985, pp.91-107.
- Halliday, F. (1983). *The Making of the Second Cold War*, London: Verso.
- Harvard Nuclear Study Group (1983). *Living with Nuclear Weapons*, New York: Bantam Books.
- Hofman, F. (1985). »The SDI in US Nuclear Strategy, *International Security*, Summer.
- Howard, M. (1983). »On Fighting a Nuclear War«, i B. Brodie et al. (red.), *National Security and International Stability*, Massachusetts: OG&H.
- Howe, Sir G. (1985). »Forsvar og sikkerhed i kernevåbenalderen«, pp. 84-100 i Ib Faurby (red.).
- Mendelsohn, J. (1986). »Armscontrol ball in Reagans Court«, *Bulletin of Atomic Scientists*, December.
- Morgan, P. (1977). *Deterrence: A Conceptual Analysis*, Beverley Hills, 1977.
- Neil, R. (1985). *The Implications of a perfect SDI*, Niels Bohr Konferencen, København, september.
- Nitze, P. (1985). »On the Road to a More Stable Peace«. Tale til Philadelphia World Affairs Council, 20. feb., optrykt i *Europa-Archiv*, Folge 6, 1985, D182-186.
- Payne, K. (1986). *Strategic Defenses: »Star Wars« in Perspective*, Lanham: Hamilton Press.
- Petersen, N. (1969). *Afskrækkelse og forsvar: Antiraketforsvarets problematik*, København: Munksgaard.
- Reagan, R. (1985). »From the Address to the Nation by President Ronald Reagan, March 23, 1983: Peace and National Security«, *Dædalus*, vol. 114, no. 3, Summer, pp.369-371.
- Rumsfeld (1977). *Department of Defense Annual Report for Fiscal Year 1978*, Washington D.C.: DoD.
- Schilling, W. (1981). »U.S. Strategic Concepts in the 1970s«, *International Security*, Fall 1981, pp.71-71, refereret p.60 i D. Holloway (1983). *Soviet Union and the Arms Race*, Yale, p.60.
- Schlesinger, J. (1985). »Rhetoric and realities in the Star Wars Debate«, *International Security*, Summer.
- Scowroft, B. (1983). Committee on Armed Services, House of Representatives, 98th. Congress, 1.session, part 2, Strategic Programs, *USGPO*, Washington D.C. 1983, p. 63.
- Senghaas, D. (1972). *Rüstung und Militarismus*, Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, pp.37-50.
- Sipri (1985). *Årbogen*, Mellemløkeligt Samvirke.
- Soviet Military Encyclopedia* (1983). Voenicdat, Moskva.
- Soviet Military Power* (1987). Department of Defense, Washington D.C., USGPO.
- Stockton, P. (1986). »Strategic Stability between the Superpowers«, *Adelphi Papers*, no. 213, Winter.
- Toomay, J. (1985). »The case for the ballistic missile defense«, *Dædalus*, Summer, pp.219-237.
- Union of Concerned Scientists (1984). *The Fallacy of Star-Wars*, New York: Vintage Books.
- Weinberger, C. (1985). »From the Report of Secretary of Defense Casper Weinberger«, February 4, *Dædalus*, vol. 114, no. 3, pp. 373-377, Summer 1985.
- Wilkening et al. (1987). »Strategic defences and first-strike stability«, *Survival*, March/April, pp.137-165.
- Wolfe, A. (1980). *The rise and fall of the Soviet Threat*, London: IPS.